

Iblandt de faatallige Mindesmærker i Øster Flakkebjerg Herred findes flere af de anselige store Stengrave, navnlig Lang- og Runddysser, som ved denne Lejlighed for første Gang ere blevne nøjere iagttagne; opmaalte og affegnede. I Hads Herred fandtes ved Siden af Strækninger, som ingen Oldtidsminder opvise og som maa antages i Oldtiden at have været skovklædte og folketomme, andre, særlig ud imod Kattegat, der have baaret anselige Mindesmærker. De fleste af disse ere tilintetgjorte; kun Pladsen lod sig endnu paavise og kortlægge; hyppig kunde der dog endnu indsamles paalidelig Erindring om det forsvundne Mindesmærkes Art. Gunstigere stillede Forholdene sig i de andre to Herreder, Nørre Horne og Nørvang. Her er endnu mange Høje tilbage; store Stengrave mangle derimod ganske, hvilket hænger sammen med Stenalderkulturens Art og Oprindelse i disse Egne. De vestligste Dele af Nørre Horne Herred vare blottede for Høje; dog vise Fund af Stenlægninger med Urner, at Beboelsen har strakt sig videre mod Vest ud ad Havet til, end selve Højenes Forekomst skulde tyde paa. Højene fordele sig, som anden Steds, ikke jævnt over hele Omraadet, men samle sig i Grupper eller Rækker. Kun faa vare i øvrigt saa velbevarede, at de kunde fredlyses; Antallet af saadanne beløber sig til 27. I det udstrakte Nørvang Herred kortlagdes mange Høje, især i de vestlige Egne, der nu for en Del ligge i Hede, samlede i Grupper eller ordnede i lange Rækker. En af disse følger i nord-sydlig Retning, gennem Øster Nykirke og Givskud Sogne, den gamle Oksevej. Af alle besete arkæologiske Punkter — 1911 — falder den langt overvejende Del — 1848 — paa Højene. Af disse ere nu 143 blevne sikrede mod Ødelæggelse, hvilket Antal omfatter næsten alt, hvad der er vel bevaret. Andre Høje ere ved Herredets Berejsning forefundne i en saadan Stand, at en kyndig Udgravning i en nær Fremtid maatte siges tilraadelig. Flere gode Fund og lagtagelser ere herved allerede blevne gjorte; andre ere sikrede for Museet ved trufne Aftaler med Lods-ejerne. Der har været saa meget mere Anledning hertil, som mange Høje just i disse Egne ere blevne ødelagte ved Gravning for Vindings Skyld af omrejsende Personer.

III.

Undersøgelse af enkelte Mindesmærker eller Grupper af saadanne ere i 1904 foretagne paa i alt 34 Punkter, anførte i nedenstaaende Fortegnelse, i hvilken ved U. eller B. er angivet, hvorvidt der i det enkelte Tilfælde er Tale om et egentligt Udgravningsforetagende, eller kun Besigtigelse af Forholdene og en lettere Undersøgelse har fundet Sted. Flere af Undersøgelserne have bragt betydeligt Udbytte og af varigt Værd. Den i 1903 paabegyndte Gravning ved Bredden af Brabrand Sø ved Aarhus er bleven afsluttet. De her undersøgte Lag, efterladte af en Beboelse i den ældre Stenalder, have ydet væsentlig nye Bidrag til Kundskaben om dette første Afsnit af Menneskets Historie i Danmark; navnlig er her for første Gang fundet bevarede Fangstredskaber af Træ. Det hele Fund har alt i nogen Tid været udstillet i Museet og vil i nær Fremtid blive behandlet i Trykken. Samme Tidsrum vedrøre større Undersøgelser, som foretoges i flere Moser paa Øerne, i Maglemose (Holbæk Amt), ved Holmegaard (Præstø Amt) og Godsted (Maribo Amt). Fundet fra Maglemose slutter sig til et tidligere fremdraget anseligt Bopladsfund; det stammer fra en lille Holm i Nærheden af den tidligere undersøgte. Ved Godsted fandtes et overordentligt stort Antal Flintredskaber af den ældre Stenalder Former; Undersøgelsen foretoges her af Maribo Museum og Nationalmuseet i Fællesskab, og det rige Udbytte fordeltes mellem begge Museer. Den store Mose ved Holmegaard dækkede over et, dog ikke meget anseligt, Bopladsfund fra samme Tid; men højere oppe i Tørvelaget forefandtes en svær og anselig Stenlægning, der utvivlsomt maa opfattes som Rest af et Vej-anlæg paa det ufarbare Sted. Oldtidens Vejbygning, tidligere ganske ukendt, har tillige en Gravning ved Ejstrup (Aarhus Amt) bragt noget Kendskab til: her fandtes tildannede Planker og andre svære Træstykker, som have dannet Vej eller Bro over en Sidde. Disse nye Iagttagelser gøre det tilraadeligt saa vidt muligt at foretage en systematisk Undersøgelse af de Fund af beslægtet Art, som tør ventes at ville fremkomme ved den stedfindende Udnyttelse af vore Moser. Den Fundgruppe, hvorfra største Delen af Oldsagerne i Museet hidrøre, Gravfundene, have fremdeles ydet tilfredsstillende Udbytte: ved Langkastrup (Randers Amt) er paa tredje Aar undersøgt en Gravplads fra den ældre Jernalder, uden at Afslutningen endnu er naaet, ved